Рудик А.С., здобувач
Науковий керівник: Кучменко В. О.,
доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, доцент,
Державний університет «Житомирська політехніка»,

РАДИКАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ І МЕСЕНДЖЕРАХ: ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ

Соціальні мережі та месенджери сьогодні є для молоді головним простором спілкування, навчання і навіть заробітку. Водночас через них поширюються радикальні ідеї та відбувається пряме вербування до протиправної діяльності, що в умовах війни стало загрозою національній безпеці України. Для мене як студентки магістратури за спеціальністю «Національна безпека» ця тема особливо близька, адже йдеться про людей мого покоління, які щодня користуються тими самими платформами, що й я. Метою тез є з'ясувати, як відбувається радикалізація молоді в цифровому середовищі та які правові засоби протидії, на нашу думку, варто вдосконалити.

Масштаб явища підтверджують офіційні дані. За словами речника СБУ, з весни 2024 р. до середини 2025 р. затримано понад 700 осіб, причетних до шпигунства, підпалів і диверсій на замовлення рф, з них 175 (25 %) були молодшими за 18 років; основними каналами вербування названо Telegram, Discord, WhatsApp і Viber [1]. Лише за сім місяців 2026 р. СБУ зафіксувала понад 300 диверсійно-терористичних проявів [2].

Під радикалізацією розуміємо процес засвоєння особою екстремістських поглядів, що супроводжується зростанням готовності виправдовувати або застосовувати насильство. В онлайн-середовищі його прискорюють анонімність, алгоритми «інформаційних бульбашок» і можливість встановити довірливий контакт без особистої зустрічі. Для України, на нашу думку, характерна також «транзакційна» модель, у якій головним мотивом є не ідея, а обіцянка «легких грошей».

Дослідники називають інтернет найпотужнішою платформою для вербування підлітків, а основними каналами – Telegram, TikTok, Instagram та чати онлайн-ігор; вербувальники пропонують швидкий заробіток, а для контролю застосовують погрози й шантаж, зокрема з використанням згенерованих штучним інтелектом зображень [3, с. 90]. Куратори вимагають фото- чи відеопідтвердження виконання завдань, можуть надавати інструкції з виготовлення вибухових пристроїв, а виконавця, який став небезпечним, – «ліквідувати» [3, с. 91]. Поширене й вербування «під чужим прапором»: для залучення 13–17-річних школярів до антисемітських провокацій, зокрема на Житомирщині, спецслужби рф створили молодіжний праворадикальний Telegram-канал [4]. Отже, ідеологічна радикалізація і «вербування за гроші» тісно переплітаються.

На нашу думку, молодь стає легкою мішенню через вікову схильність до ризику, потребу в грошах і самоствердженні, недостатню медіаграмотність та відчуття безкарності в мережі. Війна додає стрес, переселення й дистанційне навчання, які послаблюють соціальні зв'язки та контроль з боку дорослих.

Законодавство України містить широкий інструментарій кримінально-правової протидії. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» відносить вербування та підготовку терористів до терористичної діяльності [5]. Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність, зокрема, за диверсію (ст. 113), пособництво державі-агресору (ст. 111^2), несанкціоноване поширення інформації про розміщення Збройних Сил України (ст. 114^2), публічні заклики до вчинення терористичного акту (ст. 258^2) [6]. За ст. 22 КК України за диверсію і терористичний акт відповідальність настає з 14 років, за інші зазначені діяння – з 16 років [6]. Проте підлітки здебільшого не усвідомлюють, що «підробіток» у месенджері може обернутися тривалим позбавленням волі, тому важливо поєднувати каральний підхід із визнанням неповнолітнього також жертвою маніпуляції.

Держава вживає і превентивних заходів: СБУ проводить інформаційну кампанію проти вербування, працюють лінія 1516 та офіційний чат-бот у Telegram [2]. За даними ювенальної поліції, до кінця травня 2025 р. близько 50 неповнолітніх самі повідомили про спроби їх завербувати [1]. Це свідчить, що підлітки готові звертатися по допомогу, якщо впевнені, що їм за це нічого не загрожуватиме.

Слабко врегульованою залишається діяльність самих платформ. Закон України «Про медіа» регулює платформи спільного доступу до відео, проте месенджери на кшталт Telegram фактично залишаються поза його дією [7]. Законопроєкт № 11115 пропонує визнати платформи спільного доступу до інформації суб'єктами у сфері медіа [8]; у березні 2026 р. його підтримав профільний комітет Верховної Ради України, серед іншого через використання таких платформ для вербування українців [9].

Орієнтиром є європейський досвід. Регламент (ЄС) 2021/784 зобов'язує хостинг-провайдерів видаляти терористичний контент протягом однієї години після отримання наказу компетентного органу [10]. Акт про цифрові послуги (Регламент (ЄС) 2022/2065) покладає на великі платформи обов'язок оцінювати системні ризики та забезпечувати високий рівень безпеки неповнолітніх [11]. Обов'язок криміналізувати вербування до терористичної діяльності закріплено в Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму [12], а Резолюція Ради Безпеки ООН 2178 (2014) закликає протидіяти використанню інтернету для вербування [13].

Вважаємо, що правову політику в цій сфері доцільно вдосконалювати за такими напрямами:

– ухвалити закон про регулювання платформ спільного доступу до інформації з обов'язком мати представника в Україні та оперативно видаляти заклики до насильства й вербувальні оголошення (за моделлю Регламенту (ЄС) 2021/784);

– запровадити норму про звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх, які добровільно повідомили про вербування, якщо їхні дії не спричинили тяжких наслідків, – за аналогією з ч. 2 ст. 111 та ч. 2 ст. 114 КК України [6];

– розвивати ювенальну превенцію та програми ресоціалізації залучених підлітків;

– системно включати медіаграмотність і правову освіту до освітніх програм відповідно до Стратегії інформаційної безпеки [14].

Отже, радикалізація молоді в соцмережах і месенджерах поєднує ідеологічну та «транзакційну» мотивацію і цілеспрямовано використовується державою-агресором. Як майбутня фахівчиня у сфері національної безпеки, вважаю, що основою правової політики держави тут має стати саме запобігання, а не лише покарання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Жуковська Н. рф готує українських підлітків до ролі диверсантів – СБУ. Mind. 2025. 30 червня. URL: https://mind.ua/news/20291260 (дата звернення: 07.10.2026).

2. СБУ розпочала нову хвилю інформкампанії з протидії вербуванню українців: «фсб стане ким завгодно, щоб ти став зрадником». Інтерфакс-Україна. 2026. 4 серпня. URL: https://interfax.com.ua/news/general/1190573.html (дата звернення: 07.10.2026).

3. Луценко І. Г., Шевчук Т. А., Ященко А. М. Втягнення неповнолітніх у підривну діяльність проти України: кримінологічний аналіз воєнно-злочинних практик у кіберпросторі. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2025. № 2 (35), ч. 1. С. 86–95. DOI: https://doi.org/10.32631/vca.2025.2.6.

4. Спецслужби РФ вербували українських підлітків для антисемітських провокацій – СБУ. Інтерфакс-Україна. 2023. 25 жовтня. URL: https://interfax.com.ua/news (дата звернення: 07.10.2026).

5. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15 (дата звернення: 07.10.2026).

6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 07.10.2026).

7. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20 (дата звернення: 07.10.2026).

8. Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності платформ спільного доступу до інформації, через які поширюється масова інформація : проєкт Закону України від 25.03.2024 № 11115.

9. Рада взялася за Telegram: комітет підтримав законопроєкт про контроль платформ. Мінфін. 2026. 26 березня. URL: https://minfin.com.ua/ua/2026/03/26(дата звернення: 07.10.2026).

10. Regulation (EU) 2021/784 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2021 on addressing the dissemination of terrorist content online. Official Journal of the European Union. 2021. L 172. P. 79–109.

11. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services (Digital Services Act). Official Journal of the European Union. 2022. L 277. P. 1–102.

12. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму : від 16.05.2005 (CETS № 196). URL: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list (дата звернення: 07.10.2026).

13. Резолюція Ради Безпеки ООН 2178 (2014) від 24.09.2014. S/RES/2178 (2014). URL: https://undocs.org/S/RES/2178(2014) (дата звернення: 07.10.2026).

14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» : Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021 (дата звернення: 07.10.2026).

Семеняка А., здобувач
Науковий керівник: Корнієнко Ольга Олександрівна
к.ю.н., доцент кафедри права, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ: ІСТОРІЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ТА РОЛЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ В УТВЕРДЖЕННІ ЇЇ СТАТУСУ

Державна мова - це мова, якій Конституція надає особливий правовий статус і використання якої є обов’язковим у визначених законом сферах публічного життя. Українська мова є важливим елементом державності, національної ідентичності та культурної спадщини українського народу. Станом на сьогоднішній день, коли в Україні триває повномасштабне вторгнення ворога, стоїть питання втримання українських кордонів та України як держави, однією з ключових проблем є статус української мови. Українська мова є єдиною державною мовою в Україні, відповідно до статті 10 Конституції України [1] та Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” [2]. Вона забезпечує спілкування органів державної влади з громадянами, використовується в освіті, судочинстві, законодавстві та офіційному документообігу. Ще до недавнього часу, а саме до початку війни, українська мова не мала такого значення в країні, як зараз. Але з початком війни українці масово почали переходити на українську мову, писати пісні, знімати кінофільми та контент рідною мовою.

Метою дослідження є показати важливість і значення нашої мови для держави та нації, а також проаналізувати її роль у процесах державотворення і захисту національної ідентичності.

Українська мова є державною в Україні на основі конституційного та законодавчого регулювання, як мова корінного народу й української нації, що забезпечує єдність держави та її суверенітет.